

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

מכירה והשכרה לגוי

(י"ז ב') **משנה:** בית שמאי אומרים: אין מוכרין לנכרי (בערב שבת), ואין טוענין עמו (משא על החמור), ואין מגביהין עליו (משא על כתפו, שנראה כמסייעו להוליך בשבת), אלא כדי שיגיע למקום קרוב (כלומר שיהא המקום קרוב שיוכל להוליכו שם קודם שבת). ובית הלל מתירין.

(י"ח ב') **תנו רבנן:** (1) בית שמאי אומרים: לא ימכור אדם חפצו לנכרי, ולא ישאלנו, ולא ילוננו, ולא יתן לו במתנה אלא (אם יש שהות) כדי שיגיע לביתו (ועל אף שהנכרי טורח עבור עצמו, אסור משום **מראית העין**, שנראה כשלוחו). (2) ובית הלל אומרים: (מותר אם יש שהות) כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה. (3) רבי עקיבא אומר: כדי שיצא מפתח ביתו (של הישראל קודם השבת).

אמר רבי יוסי ברבי יהודה: הן הן דברי רבי עקיבא, הן הן דברי בית הלל. לא בא רבי עקיבא אלא לפרש דברי בית הלל (ולחלוק על התנא שאמר שלבית הלל כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה).

(י"ט א') **תנו רבנן:** נותנין מזונות לפני הכלב בחצר (שמותר לטלטל בה). נטלו ויצא, אין נזקקין לו. כיוצא בו, נותנין מזונות לפני הנכרי בחצר. נטלו ויצא, אין נזקקין לו.

תנו רבנן: לא ישכיר אדם כליו לנכרי בערב שבת (שנראה שמשכירים לו למלאכה בשבת). ברביעי ובחמישי מותר¹. כיוצא בו, אין משלחין איגרות ביד נכרי בערב שבת (שנראה כמשלחו להוליך בשבת). ברביעי ובחמישי מותר. אמרו עליו על רבי יוסי הכהן, ואמרי לה על רבי יוסי החסיד, שלא נמצא כתב ידו ביד נכרי מעולם.

שיטות הראשונים

מכירת ונתינת חפץ לגוי בערב שבת: פסקו הראשונים כבית הלל במשנה, שהתירו עם השמש, וכדעת רבי עקיבא בברייתא בביאור דבריהם, שמותר למכור, להשאיל, ולהלוות לגוי, אם יש שהות כדי שיצא מביתו. וכן פסק השו"ע².

מכירה ונתינה לגוי כשייחד לו מקום: כתב בהגהות מרדכי בשם ראבי"ה, שאם יחד לו מקום (מבעוד יום) שרי (מכירה ונתינה לגוי, אף שיוציא הגוי בשבת). ואפילו בייחד לחוד (ללא שכירות), קרוב הדבר להתיר. וסיים, ולאבא מורי ה"ר מרדכי נראה דהמדקדק לשון הספר בפ"ק דפסחים ימצא דאפילו שכירות לא קניא, אלא גבי חמץ מגזירת הכתוב. והרמ"א³ כתב שיש מתירים, ושיש להחמיר.

לא ישכיר כליו לנכרי ערב שבת: הרי"ף השמיט ברייתא זו. וכתבו הרא"ש ור"ן שטעמו משום שסובר דאתיא כב"ש. אבל לדידן דקיי"ל כבית הלל דאין אדם מצווה על שביתת כליו, אפילו בערב שבת מותר. וכן דעת

1. והא דנקט רביעי, משום דאמרינן בעלמא (לעניין גיטין, פסחים ק"ו א', גיטין ע"ז א') דמרביעי ואילך חשיב מקמי שבתא, וכערב שבת, אפ"ה שרי הכא. ריטב"א. וכן הוא בבעל המאור.

2. או"ח רמוב. מקורות - רמב"ם (הל' שבת ויט). רבינו חננאל (שבת י"ח ב'). ועוד מקורות בפיסקה הבאה.

3. או"ח רנבא. וכתב המשנ"ב (ס"ק יא) שאין להקל בזה אלא במקום הפסד וצורך גדול. ואם הגוי אלם, יש להתיר אפילו בלא ייחד לו מקום, דבכה"ג לא גזרו חכמים. וכתב בשם 'עולת תמיד', שאם השכיר את החדר לגוי בפרטה על משך יום השבת, אין להחמיר כלל. אבל המג"א ושאר אחרונים כתבו דאפילו בשכירות החדר אין לסמוך להקל. מקורות - הגהות מרדכי (סי' תנד).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסמכת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

הרמב"ם. ודעת ראב"ד, רז"ה, רשב"א, תוספות, רא"ש, ור"ן דאתיא ככו"ע, ומטעם שנראה כנוטל שכר שבת. ודעת רבנו יונה שדווקא כלים שעושים בהם מלאכה אסור, כגון ריחיים ומחרישה, דמיחזי דמלאכה שעושה הגוי בשבת כשלוחו של הישראל⁴. והשו"ע⁵ סתם **כרמב"ם**. ובשם ויש אומרים כתב **כרבינו יונה**. והרמ"א הכריע **כרבינו יונה**.

השאלת כלי לנכרי: כתבו הראשונים הנ"ל (ראב"ד וסיעתו), דוקא להשכיר אסור, משום שכר שבת. אבל להשאיל לו, מותר (אם אינו סמוך לחשיכה), דקיימא לן כבית הלל דשביתת כלים לאו דאורייתא. וכתב **בהגהות מיימוניות**, שמותר להשאיל כליו לגוי על מנת שהגוי ישאל לו כלי אחר, לאחר השבת, דלא הוי דרך שכירות. ובשבת אסור להשאיל לגוי⁶. וכן פסקו השו"ע⁷ ורמ"א.

נותנין מזונות לפני הנכרי בחצר: כתוב בירושלמי, שכשמפרש הנכרי שרוצה להוציא, אסור לתת לו. וכן כתב **הרמב"ם** "ומזמנין את הגוי בשבת ונותנין לפניו מזונות לאכלן". וכן פסק השו"ע⁸.

השכרת והשאלת בהמה לגוי: כתבו ראשונים, אבל בהמתו אסור להשאיל ולהשכיר לנכרי, אפילו ביום ראשון, שאדם מצווה על שביתת בהמתו⁹. וכתב **הריב"ש**, שאם מתנה עמו על מנת שיחזירנה קודם השבת, אפשר לסמוך עליו בזה¹⁰. ואם עשה כן, והגוי מעכבה בשבת, טוב להפקירה בינו לבין עצמו קודם השבת, להניצל

4. אבל ברביעי ובחמישי מותר, דכולי האי לא אחמור כיון דגוי במלאכתו הוא עוסק. ומאן דחזי נמי סבר לצורך מחר בלחוד הוא דמוגר ליה, הלכך שרי.

5. או"ח רמ"א. ובמה שנקט השו"ע על פי רבינו יונה מחרישה, כתב בבית הלל (ע"פ ח"י ר"ע איגר) דבא לאורויי דדוקא דברים שעושה בהם מלאכה דאורייתא. אבל בעושה בהם מלאכה דרבנן מותר, כיון דלא מיחזי רק כעובר על שבות דשבות.

מקורות - רמב"ם וראב"ד (הל' שבת ו, טז). תוספות (י"ט א', ד"ה לא ישכיר). רבינו יונה (הו"ד ברא"ש). רא"ש (ס' לו). רשב"א (ד"ה הא דאמרין). ר"ן (ז א ברי"ף, ד"ה גרסינן). רז"ה (ז א ברי"ף, ד"ה והא). סמ"ג (לאוין סה) סמ"ק (מצוה רפב). ספר התרומה (הל' שבת, ס' רכא). הגהות מרדכי (פ"ק דשבת, ס' תנב).

6. וטעמא מפורש בסמ"ג והתרומה, שהוא לפי שהרואה סבור שישראל ציווה לגוי להוליכו חוץ לבית ברשות הרבים, ולא ידעו שהגוי נושא לצורך עצמו.

7. או"ח רמ"א-ב. ובבית הלל (רמ"א, ד"ה ולא אמרין) דן כשמשאילו בפירוש על מנת שישאלנו הגוי אחר כך, האם מותר אפילו לומר כן להדיא, שהוא לכאורה דרך שכירות. עיי"ש. מקורות - ראה פסקה קודמת.

8. או"ח שכה"א. וכתב המגיד משנה בשם המפרשים שההיתר כדי לאכלן הוא מפני שאנו חושבין אותו כמזונותיו עלינו, כיון שאנו מצווין לפרנסו מפני דרכי שלום (גיטין ס"א א'). ואינו דומה לחזיר שאסור ליתן לו מזונות (כדלהלן, קנ"ה ב'). וכן כתבו תוספות ור"ן. וכתב הר"ן עוד: והראב"ד מחמיר בדבר לאסור כל היכא דמצי לאישתמוטי. וכתב המשנ"ב (ס"ק ג) בשם הפוסקים דדוקא ליתן לפניו והוא יקחם בעצמו שרי. ודעת האליה רבה דמותר ליתן לו אף בידו כשהוא בחצר, כיון שאינו נותן לו על מנת להוציא, דכיון דהגוי עומד בפנים, כשיצא לחוץ חשוב עושה בעצמו העקירה. ויש להקל בזה כדבריו. עוד כתב המשנ"ב (ס"ק ד) אפילו אם אינו מפרש לו שיאכל, ג"כ שרי, דמסתמא יאכל שם. מקורות - ירושלמי (שבת פ"א ה"ח). רמב"ם (הל' שבת ו, כא). תוספות (ד"ה נותנין). ר"ן (ז א ברי"ף, ד"ה תנו רבנן).

9. שנאמר (שמות, פרשת משפטים, כג, יב): שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂיךָ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִּשְׁבֹּת לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְיִנְפֹשׂ בֶּן אֲמִתְּךָ וְהִגֵּר וְרֵאָה בִּיח (רמ"ו, ס"ק ד) שהקשה דילמא קרא לא איירי בהשאילו או השכירו, דכיון דהשכירו, הוי ליה כמכירה (ראה בבא מציעא נ"ו ב'). וכתב, מיהו בפרק קמא דעבודה זרה (ט"ו א') מבואר דאסור. דאהא דקתני ובכל מקום אין מוכרין להם בהמה גסה משום דהגוי עביד ביה מלאכה, פרכין ונעביד כיון דזבניה קנייה! גזירה משום שאלה ומשום שכירות. ופרכין שאלה קנייה, ואגרא קנייה! ומסיק דשאלה ושכירות לא קנייה. עיי"ש.

10. ואם לא התנה שיחזירנה, אלא שתננוח הבהמה, הכלבו (ס' לא) כתב בשם רבינו פרץ, שמותר להשכיר שלושה ימים לפני השבת. והב"י כתב שמדברי המרדכי, התרומה, סמ"ג, וסמ"ק משמע, שאם יודע שהגוי עושה בה מלאכה, אסור בכל גוונא. וכן פסק הרמ"א (רמ"ג).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

מאיסור תורה¹⁴. וכן פסק השו"ע¹².

קיבל הגוי על עצמו אחריות הבהמה: כתבו ראשונים שנשאל רש"י, ישראל שהשכיר שוורים לגוי לחרוש בהם וחורש בהם בשבת. ויש שהיו מתירים אם הגוי קבל עליו אחריות מיתה וגזילה וגניבה ויוקרא וזולא, כי עתה הם עליו נכסי צאן ברזל. ויש שהיו אוסרים¹³. והשו"ע¹⁴ הביא הדעות. והרמ"א פסק כמתירים.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן רמו)

א. מתר להשאיל ולהשכיר פליו לגוי, ואף על פי שהוא עושה בהם מלאכה בשבת, מפני שאין אנו מצוים על שביתת פלים; ויש אומרים דכלים שעושין בהם מלאכה, כגון מחרשה וכיוצא בה, אסור להשכיר לגוי בערב שבת; וביום הה' מתר להשכיר לו, ובלבד שלא יטל שכר שבת אלא בהבלעה, כגון שיטכיר לו לחדש או לשבוע; ולהשאיל לו, מתר אפלו בערב שבת.

הגה: וכן עקר פסקרא האחרונה; ומתר להשאיל לו בערב שבת (טור וסמ"ג וסמ"ק ותוס' פ"ק דשבת) אף על גב שמתנה שהגוי יחזיר ויטאיל לו, ולא אמרינן בכי האי גוונא דהוי כשכירות (הגהות מיימוני פ"ז).

ב. אסור להשאיל שום פליו לגוי בשבת, ואפלו בערב שבת אם הוא סמוך לחשכה, כל שאין שהות להוציאו מפתח ביתו של המשאיל קדם חשכה, מפני שהרואה סבור שישראל צוהו להוציאו.

ג. אסור להשכיר או להשאיל בהמתו לגוי כדי שיעשה בה מלאכה בשבת, שאדם מצוה על שביתת בהמתו.

הגה: אבל יכול להשכירה או להשאילה, ולהתנות שיחזירה לו קדם השבת, אבל לא מהני אם מתנה עם הגוי שתנוח בשבת, כי אין הגוי נאמן על כך (סמ"ג וספר התרומה ומרדכי פ"ק דשבת).

ואם השאילה או השכירה לגוי, והתנה עמו להחזירה לו קדם השבת ועכבה בשבת, יפקירה בינו לבין עצמו קדם השבת, או יאמר בהמתי קנויה לגוי, כדי שינצל מאסורא דאורייתא.

הגה: ואם רוצה, יכול להפקירה לפני ג' בני אדם כדין שאר הפקר, ואפלו הכי אין שום אדם יכול לזכות בה דודאי אין פונתו רק כדי להפקיע מעליו אסור שבת (טור). ודוקא בשבת, אבל ביום טוב אין אדם מצוה על שביתת בהמתו ביום טוב (בית יוסף סי' ש"ח בשם שבולי הלקט).

ד. ישראל שהשכיר שוורים לגוי לחרש בהם, וחורש בהם, יש מתירים אם קבל עליו הגוי אחריות מיתה וגזילה וגניבה ויוקרא וזולא; ויש אומרים דכיון שאין הגוי יכול למכרה אם ירצה, נקראת בהמת ישראל (ועין למטה בסימן זה).

11. וכתב בהגהות רבינו פרץ (על סמ"ק): ויפרש בשעת הפקר שאינו מפקירה כי אם בשבת כל זמן שהוא ביד הגוי, כדי שלא יזכה בו אחר, אע"פ שאינו מפקיר לגמרי מכל מקום הוי הפקר, כדמוכח בנדרים (דף מ"ה). ונראה דאפילו בסתם נמי דעתו לזה, דהא אין דעתו להפקיר כי אם משום שביתת שבת, להפקיע איסור דשביתת בהמה דהוי דאורייתא. וכן פסק הרמ"א (רמו, ג).

12. או"ח רמו, ג. וכתב ב"י, שנראה מדברי הראשונים, שאם מפקיר הבהמה בפני שלושה, אפשר דשרי להשכירה לכתחילה. ואפשר דאפילו בפני אחד נמי שרי. ודעת הב"ח (רמו, ד) שבהפקר בפני שלושה או אפילו אחד, אכן מותר אפילו לכתחילה. וכתב המשנ"ב (ס"ק יד) שאפשר לסמוך על דבריו בשעת הדחק. מקורות - מרדכי (שבת, סי' רמג). סמ"ג (לאוין, סי' סה). סמ"ק (מצוה רפב). ספר התרומה (הל' שבת, סי' רכא). ריב"ש (שו"ת סי' כה).

13. דאין הגוי יכול למכרה אם ירצה, ונקראת בהמת ישראל בכל מקום, וישראל מצווה על שביתת בהמתו.

14. או"ח רמו, ד. **בהבנת הכרעת השו"ע נחלקו האחרונים:** דעת הגר"א (ס"ק יז) **שסתם** (רמו, ה) **כמתירים**. וכ"כ המשנ"ב (ס"ק כא, וס"ק כט). וכף החיים (ר' אות נו, ואות עב), כתב (על פי אחרונים) שלכאורה, הלכה כיש אומרים בתרא, לאסור (עיי"ש), ושיש שהבינו שדעת השו"ע להתיר. ומסקנתו שיש להחמיר היכא דאפשר. מקורות - רש"י (תשובות סי' צה). תרומה (הל' שבת, סי' קמח). סמ"ג (לאוין, סי' סה).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

(או"ח, הלכות שבת, סימן רנב)

א. ... ומתיר למכור לנכרי ולהטעין סמוך לחשכה ובלבד שיצא מפתח ביתו מבעוד יום. הגה: ויש מתירין שיצא הנכרי בשבת אם יחד לו הנכרי מקום מבעוד יום בבית ישראל, ויש להחמיר (מ"דכ"י פ"ק דשבת) וע"ל סי' שכ"ה.

(או"ח, הלכות שבת, סימן שכה)

א. מתיר לזמן גוי, בשבת, ומתיר לתן מזונות לפנניו בחצר, לאכלו, ואם נטלן ויצא, אין נזקקין לו. ודוקא שהגוי בחצר, אבל אם עומד בחוץ ופשט ידו לפנים שידוע הוא שיוציאנו, או לתן לו שאר חפצים שדרך להוציאן, אסור אפלו אם עומד בפנים, אפלו אם החפצים של גוי, שהרואה אינו יודע שהחפצים של גוי. הגה: ואפלו בידת לו מקום מבעוד יום, יש להחמיר (מ"דכ"י פרק קמא דשבת).

שליחת איגרת ביד נכרי

(י"ט א') **תנו רבנן:** אין משלחין איגרת ביד נכרי ערב שבת, אלא אם כן קוצץ לו דמים (שאיז הנכרי מוליך האיגרת בשבת לצורך עצמו, ובדידיה קטרח¹⁵. ודין זה דווקא לבית הלל¹⁶).

(המשך הברייתא): ואם לא קצץ - בית שמאי אומרים: (רק אם יש שהות לגוי) כדי שיגיע לביתו (של מי שנשלח אליו). ובית הלל אומרים: (אפילו אם יש שהות רק) כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה.

(ומקשה) והאמרת רישא אין משלחין (אא"כ קצץ)!

(ומתיר) לא קשיא, הא דקביע בי דואר במתא (משלחים בלא קוצץ בכדי שיגיע השליח, לב"ש לבית הדואר, ולב"ה לבית הסמוך לחומה), והא (דאין משלחים כלל כשלא קצץ) דלא קביע בי דואר במתא (שאין קבוע דואר בעיר, ואם לא ימצאו, יהא צריך לילך אחריו בשבת¹⁷).

שיטות הראשונים

יש שהות לנכרי להגיע לבית הסמוך לחומה: שליחת אגרת, אם לא קצץ, מותר (לפי בית הלל), אם יש שהות לנכרי להגיע לבית הסמוך לחומה. דעת רש"י שצריך להספיק להגיע לחומת העיר שנשלח שם (ושם הבי דואר)¹⁸. ומדברי הרמב"ם נראה שהוא מפרש שהבי דואר קבוע בעיר שממנו שולחין הכתב, וצריך שהות ביום כדי שיגיע

15. כתב המשנ"ב (רמז, ס"ק א) הוא הדין בכל מלאכות כשנותן לו ואין שהות לגמרו קודם השבת, בעינן דוקא שיקצו לו דמים בעד מלאכתו, דאז אדעתיה דנפשיה קעביד ולא בשביל ישראל (כמבואר או"ח רנב). אלא נקט אגרת לאשמועינן דאי לא קצץ ולא קביע בי דואר במתא אסור, כדמסיק. אבל שאר כלים וחפצים או מעות אם שולח ביד גוי בערב שבת הדין כמו בכל מלאכות, ולכך אפילו אם לא קצץ, אם יש שהות ביום להגיע למקום מי שנשלח לו, מותר, ולא חיישין שמא לא ימצאו בביתו ויצטרך לחפש אחריו בשבת.

16. אבל לבית שמאי הסוברים שאסור אפילו למכור לנכרי ולהשאיל ולתת לו במתנה, גם קציצה לא מועילה. והחידוש בברייתא הוא בדעת ב"ה שבדלא קצץ לא פליגי שאסור. רש"י.

17. ולכך החמירו כולי האי וחששו לזה בעניננו, דכיון שכתב ידו של ישראל נושא וניכר מעשה ישראל, יאמרו בשבת נתן לו להוליך. וא"כ, אם נכתב האגרת בכתב גויים, שרי להוליך אפילו בערב שבת ובלא קצץ, כל שיכול להגיע שם מבעוד יום לבית ראשון הסמוך לחומה, וכמו שהתירו בשולח שאר כלים וחפצים ע"י גוי. משנ"ב (רמז, ס"ק ה).

18. ודווקא בקביע דוור במתא, פירוש, שעומד הדוור קבוע באותו מקום שהולך שם השליח הזה, דליכא למיחש דילמא לא משכח ליה התם ומיצטרך למיזל בתריה לדוכתא אחרינא, דמהאי טעמא אסיר בדלא קביע דוור במתא. ואם התנה עמו שלא ילך אלא עד המקום ההוא, כקבוע דוור דמי ושרי. ופירוש דוור, שלטון העיר, ולדוגמא נקטיה מפני שרוב אגרות משתלחות אליו, וזו שיטת רש"י ז"ל ור"י ז"ל. ריטב"א.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסמכת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

לבית הסמוך לחומה, שהוא הבית היותר רחוק שבעיר קודם שבת, שמא ביתו (של הדוור) הוא שם¹⁹.

שליחת אגרת ברביעי וחמישי: כתוב בברייתא אין משלחין אגרות בערב שבת, וברביעי וחמישי מותר. **רי"ף ורמב"ם** השמיטוה, וא"כ הכל תלוי בקצץ ובי דואר: אם לא קצץ אסור לשלוח לעולם, אפילו ברביעי וחמישי, אי לא קביע בי דואר במתא²⁰. **ורא"ש ור"ן** כתבו הברייתא²⁴. ודעת **ראב"ן וראב"ה**, דלתנא דמתניתין ורבי עקיבא בברייתא, סגי בכדי שיצא מפתח ביתו, אפילו לא קצץ. וכתב **ראב"ה**, אפילו לא קביע בי דואר²². **והשו"ע**²³ פסק כרי"ף. **והרמ"א** בשם ויש מתירין כתב כרא"ש.

קצץ ואמר לגוי ללכת בשבת: כתבו הראשונים, שאם קצץ ואמר לגוי שילך בשבת, שאסור. דדוקא כשהגוי עושה מלאכה מאליה, מתירים בית הלל עם השמש. וכן פסק **השו"ע**²⁴.

גוי שמוכן להוליך אגרת בחנם: כתוב בהגהות **מרדכי** בשם **תוספות**, דכלי לכובס ונתנית עור לעבדן, מסתמא היינו קציצה, שאינו עושה בחנם²⁵. ובשבולי **הלקט** כתב בשם **רי"ד**, שבחנם אסור²⁶. **והשו"ע**²⁷ פסק כהגהות **מרדכי**.

19. ב"י או"ח רמזא. כתב המשנ"ב (ס"ק ו) בשם 'עולת שבת' דכל זה מיירי כששולח ע"י הגוי ליד הבי דואר; אבל כשאדם משלח אגרת על ידו לחבירו, אין לחוש שמא לא ימצאנו בביתו שילך אחריו בשבת ושרי אפילו בערב שבת ובלא קצץ, כל שיכול להגיע שם מבעוד יום (וכתב שכן מוכח מפירוש ר"ח). ודעת ט"ז ומג"א דגם בשולח אגרת לחבירו יש חשש זה. ומיהו אם אמר לגוי שילך לשם וימסור לבני ביתו של אותו האיש אם לא ימצאנו, לכ"ע שרי אפילו בערב שבת ובלא קצץ, כל שיכול להגיע לבית ראשון הסמוך לחומה של העיר שהאיש שם. מקורות - רמב"ם (הל' שבת ו,כ).

20. ולפי דעתם צריך לומר דהא דתנו רבנן אין משלחין אגרות ביד גוי בערב שבת, לאו דוקא ערב שבת, אלא כל שאין המלאכה נעשית קודם השבת קרי ליה ערב שבת ואפילו מיום ראשון. אי נמי נקט ערב שבת לאשמועינן דכשקצץ אפילו בערב שבת מותר. ב"י.

21. אלא שהר"ן פירשה בשלא קצץ (שאם קצץ, דהיינו שקצץ לו סך קצוב בעד פעולתו, דאז אדעתיה דנפשיה עביד, ולא מינכר כלל שהמלאכה הנעשית בשבת היא בשליחות ישראל, מותר אפילו בערב שבת. משנ"ב ס"ק יג), וכגון ששכרו לימים דבר קצוב בכל יום בהליכתו ובחזרתו, אלא שאינו מקפיד עמו מתי ילך. ובכי הא בערב שבת אסור, דכיון שהוא שוכרו לימים והוא שוכרו בערב שבת, כשיוצא בשבת נראה כאילו התנה עמו כך. אבל ברביעי ובחמישי מותר, הואיל ואינו מקפיד עמו מתי ילך (כלומר, אף שאינו מקפיד עליו מתי ילך ואדעתיה דנפשיה עביד פעולתו גם בזה, מכל מקום כששוכרו בערב שבת אסור, דכיון שיוצא תיכף בשבת, נראה כאילו התנה עמו כך, ובשליחותו הולך, מאחר שנתן לו שכר בעד היום. משנ"ב). וכ"כ הרשב"א (שו"ת ח"ג סי' שסח). ופסקה השו"ע (או"ח רמזג). וברא"ש משמע שלא צריך תנאי שישכור אותו לימים. וכדבריו פסק הרמ"א.

22. דלתנא דמתניתין ולרבי עקיבא דאמר דבית הלל מתירין במכירה ושאלה כדי שיצא מפתח ביתו של ישראל, בשלוח אגרות נמי כדי שיצא מפתח ביתו קאמר, דגוי אדעתא דנפשיה קעביד. ראב"ן. ונראה לי שאפילו לא קבוע בי דואר שרי לתנא דמתניתין, כיון שלא חש אלא כדי שיצא מפתח ביתו. ראב"ה.

23. או"ח רמזא. מקורות - רמב"ם (הל' שבת ו,כ). רא"ש (סו"ס לו). ר"ן (ז א ברי"ף, ד"ה גרסין). ראב"ן (שבת סי' שלט). ראב"ה (ח"א, שבת, סי' קצח).

24. או"ח רמזא. וכתב הב"י, דנראה דהיינו דוקא כשקצץ הישראל עמו לילך בשבת. אבל אם הגוי מעצמו אמר לילך בשבת, שרי, דבדידיה קא טרח כדי שיטול שכר, וכיון שהישראל לא צוהו שילך בשבת, שרי. והביא דבריו המשנ"ב (ס"ק ג). מקורות - רשב"א (הו"ד בב"י בשם מהר"י אבוהב. וראה שו"ת ח"א, סי' תתעה). כל בו (סי' לא). סמ"ג (לאוין סה). תרומה (הל' שבת, סי' רכב).

25. כלומר גם אם עושה הגוי בסתם, ללא קבלת תמורה גלויה, ונראה שעושה בחנם, זה לא ממש בחנם, אלא יש לו ריוח וטובת הנאה מהדבר, ודינו כמו קצץ, דאדעתא דנפשיה עביד.

26. זה לשונו: עוד כתב רבינו ישעיה זצ"ל, מה שהתירו קיבולת בשבת בביתו של נכרי, דוקא בשכר דקא עביד אדעתא דנפשיה. אבל בחנם, דקא עביד אדעתא דישראל, אסור ליתנם לו בערב שבת, אלא אם כן ידוע שיכול לגומרה קודם חשיכה.

27. או"ח רמזד. וכתב הרמ"א שבמקום שהגוי בא מעצמו ומבקש לעשות לישראל בחינם, ודאי מותר, דאי לאו עביד ליה הישראל טובה לא הוה עביד ליה, והוי כקצץ (דרכי משה רנב, ס"ק ב). ולעצם הדיון, כתב המשנ"ב (ס"ק טז) שמלשון הרמ"א משמע שרק טוב לחוש לדעה ראשונה, אבל לא מדינא. ובשם אחרונים כתב לאסור. והסיק שמהנכון שיקצוב לו עכ"פ איזה דבר מועט עבור זה, והוי כקצץ.

עוד כתב הב"י בשם מהר"י אבוהב, שאם הגוי הולך מעצמו למקום אחר וישראל נותן לו אגרת מותר. אבל אם הגוי מכירו איכא למיחש

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

והרמ"א כתב שיש חולקים וטוב להחמיר.

גדר קצץ: כתב הרשב"א, לאו קצץ ממש קאמר, ומיהו מסתברא שקצץ או שהתנה עמו שיתן לו שכרו, דהשתא בדידיה קא עסיק. אבל בסתם לא, אע"פ שיש בדעת הגוי שיתן לו המשלח, או מי שנשתלח לו, שכר ויתפטר. לפי שכל שלא קצץ ולא התנה לו שכר, אין דעת הגוי סמוכה בכך, ובדישראל קא עסיק. וכן פסק השו"ע²⁸.

אדם שיש לו שכיר גוי לשנה, האם יכול לשלחו עם אגרת: כתב הרמב"ם "השו"כר את הגוי לְיָמִים הַרְבֵּה - מִתֵּר, אִךְ עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּשַׁבָּת. כִּיצַד? כִּגוֹן שֶׁשֹּׁכֵר הַגּוֹי לְשָׁנָה או לְשָׁתַיִם שִׁיכְתֹּב לוֹ או יֶאֱרָג לוֹ - הֲרִי זֶה כּוֹתֵב וְאוֹרֵג בְּשַׁבָּת וּמִתֵּר, כִּאֵלּוּ קָצַץ עִמּוֹ שִׁיכְתֹּב לוֹ סֵפֶר או שִׁיֶּאֱרָג לוֹ בְּגֵד, שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּכָל עֵת שִׁירְצָה, וְהוּא שֶׁלֹא יִחַשֵּׁב עִמּוֹ יוֹם יוֹם." ודעת הראב"ד שאסור. ולגבי שליחת אגרת על ידי שכירו הגוי, פסק השו"ע²⁹ לאסור.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן רמז)

- שולח אדם אגרת ביד גוי, ואפלו בערב שבת עם חשכה; והוא שקצץ לו דמים, ובלבד שלא יאמר לו שילך בשבת; ואם לא קצץ, אי לא קביע ביד דאר (פרוש איש ידוע שכל כתב אליו יוכל והוא משלחם למי ששלוח אליו). במתא, אסור לשלח אפלו מיום ראשון; ואי קביע ביד דאר במתא, משלחן אפלו בערב שבת והוא שיהא שיהא ביום כדי שיוכל להגיע לבית הסמוך לחומה. הגה: ויש מתירין אפלו לא קצץ, ואפלו לא קביע ביד דאר במתא, אם משלחו ביום ה' או קדם לכן; (טור) ויש לסמוך עליהם אם צריכים לך.
 - אם התנה עמו שיתן לו שכרו, אף על פי שלא פרש כמה יתן לו, דינו כקוצץ, דסמכא דעתיה דגוי ובדידיה קא טרח; אבל בסתם, אף על פי שיש בדעתו שיתן לו שכר, אסור, דלא סמכא דעתיה ובדישראל קא טרח.
 - אם שכרו לְיָמִים דְּבַר קָצוּב בְּכָל יוֹם בְּהִלְכָּתוֹ וּבְחִזְרָתוֹ, אֵלֶּא שְׂאִינוּ מִקְפִּיד עִמּוֹ מִתִּי יֵלֶךְ; אם הוא בערב שבת, אסור, דכשיוצא בשבת נראה כאלו התנה עמו כך.
 - אם הגוי מוליד הכתב בחנם, אפלו נתנה לו בערב שבת, מתר, שהרי הגוי מאליו הוא עושה זה ואינו אלא להחזיק טובה לישראל מפני מה שקבל ממנו, והוא ליה כאלו קצץ.
- הגה:** ויש חולקים וסבירא להו דכל שעושה בחנם, אסור, וטוב להחמיר. אבל במקום שהגוי מתחיל עם הישראל לומר שילך לו בחנם, ודאי דעתו על הטובה שיקבל ממנו, ושרי (בית יוסף).
- אם הגוי הולך מעצמו למקום אחר וישראל נותן לו אגרת, מתר בכל גווא.
 - מי שיש לו שכיר גוי לשנה או יותר, אסור לשלחו ערב שבת באגרת. **הגה:** ומיהו אם לא שכרו רק בשליחות אגרת, יש מתירין, כמו שנתבאר לעיל סימן רמ"ד (סעיף ה').

שמא ירבה בשבילו הדרך. וכתב הב"י שחשש רחוק הוא זה, ומותר בכל גווא (אפילו לא קצץ ליתן לו שכר, אלא בסתמא). וכן פסק בשו"ע (רמז,ה). מקורות - הגהות מרדכי (שבת ס' תנד). שבולי הלקט (ענין שבת, ס' קיב).

28. או"ח רמז,ב. מקורות - רשב"א (שו"ת ח"ג ס' שסח).

29. או"ח רמז,ו. וביאר הב"י בשם מהר"י אבוהב, שהרי מצד מאמר הישראל הוא עושה, והישראל נהנה מזה הנאה גמורה שיעשה זה בשבת ולא ביום אחר, לפי שהימים האחרים יתעסק במלאכה אחרת. וכתב הב"י, ולפי טעם זה נראה דאפילו ברביעי ובחמישי אסור. וכתב שאפשר שלפי הרמב"ם הנ"ל, יהיה מותר, אלא שאפשר דלא שרי הרמב"ם אלא בשוכר את הגוי לעשות לו מלאכה מיוחדת, כגון כתיבת ספר או אריגת בגד; אבל אם שכרו לעשות לו כל מלאכות שיצטרך בתוך זמן השכירות, אפשר דמודה דאסור. ובשו"ע אסר לשלוח על ידו אגרת בערב שבת. וכתב בב"ה"ל (ד"ה לשנה) דהיה לו לאסור אפילו מיום ראשון (לשיטתו, רמז,א, בלא קצץ), אלא דמשום דסברא זו דזה לא חשוב כקצץ לא פסיקא ליה כ"כ, כדאיתא בב"י, ולכן סמך בזה איש מתירין (הנזכר ברמ"א, רמז,א) ולא אסר אלא בערב שבת. ולגבי עצם מחלוקת רמב"ם וראב"ד, ופסיקת ההלכה (או"ח רמז,ה), ראה בנספח, בסוף המסכת.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסמכת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

הפלגה בספינה ומצור על גויים בערב שבת

(י"ט א') **תנו רבנן:** אין מפליגין בספינה פחות משלושה ימים קודם לשבת. במה דברים אמורים? (כשיוצא) לדבר הרשות. אבל לדבר מצוה - מותר.

(המשך **הברייתא**): (1) ופוסק עמו (עם בעל הספינה הנכרי) על מנת לשבות, ואינו שובת (אין צריך לשבות). דברי רבי. (2) רבן שמעון בן גמליאל אומר: אינו צריך (לפסוק עמו). ומצור לצידן (שאינו אלא מהלך יום אחד, ובערב שבת היה שם יום השוק) אפילו בערב שבת מותר.

תנו רבנן: אין צרין על עירות של נכרים פחות מג' ימים קודם לשבת. ואם התחילו (לצור קודם השבת) אין מפסיקין. וכן היה שמאי אומר "כפי תצור אל עיר ימים רבים להלחם עליה לתפשה... ובגית מצור על העיר אשר הוא עשה עמך מלחמה) עד רדתה"³⁰, (משמע) אפילו בשבת.

שיטות הראשונים

טעם איסור הפלגה בספינה שלושה ימים קודם השבת: דעת **רבינו חננאל** משום איסור תחומין³¹. דעת **רי"ף ורמב"ם** משום ביטול עונג שבת³². דעת **תוספות** משום דהוה ליה כשט, וגזירה שמא יעשה חבית שייטין. ורז"ה כתב שהם מקומות סכנה (ויצטרך לעשות מלאכות), ונראה כמתנה לדחות השבת³³. ורשב"ם, **רי"ד**, וריא"ז, ביארו דברייתא אתי כבית שמאי, והתירו ליכנס בספינה מבעוד יום, אע"פ שהולכת בשבת מחוץ לתחום³⁴. והשו"ע³⁵ פסק כרי"ף וגם סבירא ליה טעמו של הרז"ה.

הפלגה בנהרות וכיו"ב: כתב **המאירי**, שלטעם **הרי"ף**, יש ללמוד היתר למי שהורגל בכך, או שמא בזמנים אלו לכל, שהספנים בקיאים בה הרבה, ואין כאן צער כל כך. וכיוצא בזה כתב **הרמב"ם** שבנהרות שלא שייך צער ובלבול מותר להפליג. וכן פסק **השו"ע**³⁶ **כרמב"ם**.

30. דברים כ"ט-כ.

31. ולכן דווקא במים רדודים. אבל בים הגדול מותר, שאין תחומין מעל עשרה (בעירובין דף מ"ג הוא בעיא דלא איפשיטא).

32. ששלושה ימים ראשונים להפלגה יש שינוי וסת. (דאי משום חשש מלאכה או תחומין ודאי היה אסור אף קודם שלושה ימים, וגם לדבר מצוה לא היה מותר. משנ"ב, רמח"א, בהקדמת הסעיף). וזה גם הטעם לאיסור לצור על עירות לפני שבת. ומשום כך פירש הרמב"ם, שהאיסור הוא דוקא בים הגדול ולא בנהרות, וכפי שמפורש בתוספתא (שבת י"ב), וכן פירש הרמב"ם בתשובה (סי' שח, הוצ' בלוי), עיי"ש.

33. וג' ימים קודם נקרא לפני שבת. וראה רמב"ן שהתיר הפלגה בספינה המונהגת ע"י גויים, שחילול השבת נעשה על ידם, ובעיקר בשבילם. 34. דספינה ממילא אזלא, ואיהו לא מידי עביד. ובשבת נמי מותר ליכנס בה, דלאו מידי עביד בכניסתו לתוכה. וברייתא דאין מפליגין פחות משלושה ימים קודם השבת, אתיא כבית שמאי דלא שרו להתחיל מלאכה מערב שבת אלא כדי שתיעשה מבעוד יום. והב"י כתב שלפי שסברת רשב"ם יחידאה היא, ששום פוסק לא הודה לו (שכן פסקי רי"ד וריא"ז לא היו לפני הב"י), לא הזכירה הטור.

35. או"ח רמח"ב, רמח"ד. כתב המשנ"ב (ס"ק כו) בכנסת הגדולה כתב בשם הריב"ל דכשיודע בודאי שיבוא לידי חילול שבת אסור אף כבי האי גוונא. וכן כתב הרדב"ז. ועל פי זה סומכין עכשיו שמסכנים בעצמם קצת שלא לחלל שבת, כדי שלא יהיה איסור למפרע על מה שיצא. מקורות - רמב"ם (הל' שבת ל"ג; שו"ת, סי' שח, הוצ' בלוי). רי"ף (ז' ב). רא"ש (סי' לח). הו"ד בר"ן (ז' א' ברי"ף, ד"ה ת"ר אין מפליגין). רשב"ם (הו"ד בתוספות ורא"ש בעירובין). תוספות (עירובין מ"ג א', ד"ה הלכה). רא"ש (עירובין ד, ג). רי"ד (פסקיו, שבת י"ט א', ד"ה ת"ר אין). ריא"ז (פסקיו, שבת פ"א, ה"ה, סעי' י).

36. או"ח רמח"ב, מקורות - רמב"ם (שו"ת סי' שח, הוצ' בלאו). מאירי (ד"ה שמועה).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

כמה ימים בדיוק אסור להפליג קודם השבת: משמע ששלושה ימים גמורים קודם השבת אסור להפליג. ויום רביעי בכלל. וכן נראה ממש"כ הרז"ה³⁷. ומדברי הרא"ש משמע שיום רביעי מותר. ורבנו ירוחם כתב שלדעת הרמב"ן בחמישי ג"כ מותר. והשו"ע³⁸ סתם.

הפלגה לצורך מצוה, אם צריך לפסוק ע"מ לשבות: הרמב"ם, סמ"ג, ורבנו ירוחם פסקו כרבי, שפוסק עמו לשבות ואינו שובת³⁹. ורבנו חננאל והטור⁴⁰ פסקו כרבן שמעון בן גמליאל, שאינו צריך להתנות כלל. והשו"ע⁴¹ פסק כרמב"ם.

כניסה לספינה בשבת: בה"ג כתב שאם קנה שביתה בספינה מערב שבת, שפיר דמי מיתב בה בשבתא, וסגוי⁴². ור"י אסר הכל, אפילו בתוך התחום, מפני שהוא נראה שט על פני המים שהוא אסור. והשו"ע⁴³ פסק כבה"ג. והרמ"א כתב בשם יש אומרים, שמאחר שקנה בה שביתה, יכול אח"כ אפילו להיכנס בשבת ולהפליג.

ומצור לצידון אפילו בערב שבת מותר: פירש רש"י שלא היה ביניהם רק מהלך יום. ומבואר בספר התרומה וסמ"ג, שאם כשיש רוח טוב הולכים ביום אחד, שרי להפליג בערב שבת, אע"פ שלפעמים מתאחרים יותר מיום אחד⁴⁴. וכן פסק השו"ע⁴⁵.

הגדרת צורך מצוה: דעת רבינו תם, רבינו יואל, וראב"ה, דסחורה חשיב דבר מצוה, ומותר להפליג אפילו בערב שבת⁴⁶. וגם אם הולך להתראות פנים לחבירו חשיב דבר מצוה. אך אם הולך לטייל זהו דבר הרשות. והריב"ש

37. שכתב הרז"ה דטעמא משום דכל ג' ימים קודם השבת קמי שבתא מיקרי ונראה כמתנה לדחות את השבת, ובסוף פרק מי שאחזו (גיטין ע"ז א') אמרינן דארבעה וחמשה ומעלי שבתא קמי שבתא, וכך הם דברי הריב"ש בתשובה (סי' יז).

38. או"ח רמח"א, ובב"י הביא הדעות, ולא הכריע. אלא שכתב דלומר דבחמישי נמי שרי שיום שבת יום ג' להפלגתו הוא, קשה מאוד, דאם כן הוה ליה למיתני אין מפליגין בערב שבת, וברביעי ובחמישי מותר כדקתני גבי שילוח אגרות ושכירות כלים. והמשנ"ב (ס"ק ד) כתב בשם הגר"א, שהביא בשם הרבה ראשונים, דהשלושה ימים נחשבים עם השבת גופא, וכיום רביעי מותר. מקורות - רבינו ירוחם (נתיב יב, חלק יח). רא"ש (סי' לח). רז"ה (ז א ברי"ף; הו"ד בר"ן). ר"ן (ז ב ברי"ף, דיבור ראשון).

39. זה לשון הרמב"ם: "מפליגין ביום הגדול בערב שבת לדבר מצוה, ופוסק עמו לשבת ואינו שובת". הב"ח (או"ח ריש סימן רמח) כתב שמבואר ברמב"ם דהך פלוגתא דרבי ורבן שמעון בן גמליאל ליתא אלא בהולך בערב שבת לדבר מצוה. אבל במפליג שלושה ימים קודם שבת, אפילו לרבי אין צריך שיפסוק עמו לשבות, כיון דלא עביד איסור. והט"ז (או"ח רמח"א) חלק עליו וכתב שהוא הדין קודם שלושה ימים. ובעיקר הדין יש להקשות, מאי שנא הפלגה בספינה שאסור פחות משלושה ימים, מעורות לעבדן, שהתירו לבית הלל עם השמש, ואיגרת היכא דקצץ, ולא הצריכו לפסוק עמו, אע"פ שידוע שילך בשבת? ותירץ הט"ז (או"ח רמח"א) דשאני הכא שהישראל עצמו יושב בספינה, התקינו שכל מה שאפשר לאפקועי מעליו, יעשה.

40. והלכתא כרבן שמעון בן גמליאל. דכי קי"ל הלכתא כרבי מחבירו, ולא מאביו.

41. או"ח רמח"א, מקורות - רמב"ם (הל' שבת כדו). רבינו חננאל (י"ט א'). רבינו ירוחם (נתיב יב, חלק יח).

42. מה לי מבעוד יום מה לי שלושה ימים קודם לשבת, הלכך שפיר דמי. וביאר משנ"ב (ס"ק כב), דעל ידי זה, הוה לה הספינה כביתו, ואינו נראה כשט כשנכנס בה בשבת. משנ"ב (ס"ק כב).

43. או"ח רמח"א, מקורות - בה"ג (סי' ז, הל' שבת, פרק ראשון).

44. הו"ד בב"י (או"ח רמח"א), וכתב: מיהו הני מילי בשיש שהות מעת שהספינה מפלגת להגיע שם קודם הלילה על ידי רוח טוב. אבל אם הוא מהלך יום אחד על ידי רוח טוב, ושהה שעה אחת או שתיים, אסור לו להפליג, שהרי אי אפשר להגיע שם קודם הלילה אפילו על ידי רוח טוב. וכן נראה מדברי סמ"ג.

45. או"ח רמח"א, מקורות - התרומה (הל' שבת, סי' רכה). סמ"ג (לאוין סה).

46. כדאמרינן פ"ק דקדושין (ל' ב') ראה חיים - זו אומנות, ואמרינן נמי (בבא מציעא, כ"ט ב') והודעת להם - זה בית חייהם. ופירוש,

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

כתב שדברי רבינו תם קולא יתירה היא. ומכל מקום כתב שלעלות לארץ ישראל הוי שפיר לדבר מצוה. והשו"ע⁴⁷ פסק כריב"ש. והרמ"א כתב בשם יש אומרים כרבינו תם.

אין צרין על עיירות של נכרים פחות מג' ימים קודם לשבת: כתבו הרי"ף והרא"ש דטעמא משום דלא מתהני להו מיכלא ומשתיא תוך ג' ימים הראשונים משום טרדא ופחדא דליבא, ולבתר תלתא יומי פרח פחדיהו ומקיימי ליה לעונג שבת. וכן כתב הרמב"ם⁴⁸.

ואם התחילו, אין מפסיקין: כתב הרמב"ם: "צָרִין עַל עִירוֹת הַגּוֹיִים שְׁלֹשָׁה יָמִים קִדְּם לַשַּׁבָּת, וְעוֹשִׁין עִמָּהֶן מִלְחָמָה בְּכָל יוֹם וְיוֹם, וְאֶפְלוּ בַשַּׁבָּת, עַד שְׁכּוּבָשִׁין אוֹתָהּ, וְאַף עַל פִּי שֶׁהִיא מִלְחָמָה הַרְשוּת. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוּ: "עַד רִדְתָּהּ" (דברים כב) - וְאֶפְלוּ בַשַּׁבָּת; וְאִין צָרִין לוֹמַר בְּמִלְחָמָה מִצְוָה. וְלֹא כָּבֵשׁ יְהוֹשֻׁעַ יְרִיחוֹ אֶלָּא בַשַּׁבָּת." והטור כתב, ואם התחילו אין מפסיקין אבל מלחמת מצוה מתחילין אפילו בשבת.⁴⁹

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן רמח)

- א. מִתֵּר לְהַפְלִיג בְּסָפִינָה אֶפְלוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, אִם הוֹלִיךְ לְדָבָר מִצְוָה; וּפּוֹסֵק עִמּוֹ שִׁישְׁבֹּת, וְאִם אַחֵר כֶּךָ לֹא יִשְׁבֹּת אִין בְּכָךְ כָּלוּם; אֲבָל לְדָבָר הַרְשוּת אִין מִפְּלִיגִין בְּסָפִינָה פְּחוֹת מִג' יָמִים קִדְּם הַשַּׁבָּת.
הגה: אֲבָל קִדְּם שְׁלֹשָׁה יָמִים שָׂרִי, אֶפְלוּ בְּסָפִינָה שְׁמוֹשָׁכִים אוֹתָהּ עַל יְדֵי בְּהֵמוֹת, וְאֶפְלוּ אִין בְּגֵבָה הַמַּיִם י' טָפְחִים (מִהַר"ק שָׁרֵשׁ מ"ה) וְאֶפְלוּ בְּמָקוֹם שִׁישְׁטָרָה הַיִּשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת אַחֵר כֶּךָ מִלֵּאכָה בַשַּׁבָּת לְהוֹלִיךְ הַסָּפִינָה (ריב"ש סימן קנ"ב).
וְאִם הוּא דֶּרֶךְ מוּעֵט, כִּמוֹ מִצָּר לְצִידוֹן שְׂאִין בִּינֵיהֶם כִּי אִם מִהֶלֶךְ יוֹם אֶחָד, מִתֵּר לְהַפְלִיג בְּעֶרֶב שַׁבָּת בְּבִקְרָה, מִפְּנֵי שְׂאֵפְשָׁר שִׁיגִיעַ שֶׁם קִדְּם הַשַּׁבָּת; וּמָקוֹם שֶׁנִּהְיָ שְׁלֹא לְהַפְלִיג בְּעֶרֶב שַׁבָּת כָּלֵל, אֶפְלוּ דֶּרֶךְ מוּעֵט, אִין מִפְּלִיגִין.
- ב. הָא דְּאִין מִפְּלִיגִין בְּסָפִינָה בְּפְחוֹת מִשְׁלֹשָׁה יָמִים קִדְּם הַשַּׁבָּת, הַטַּעַם מִשּׁוּם עֲנֵג שַׁבָּת, שֶׁכָּל שְׁלֹשָׁה יָמִים הָרִאשׁוֹנִים יֵשׁ לָהֶם צֶעַר וּבִלְבּוּל; וְדוֹקָא לְמִפְּלִיגִים בְּיָמֵים הַמְּלוּחִים, אֲבָל בְּנִהְרֹת אִין שׁוּם צֶעַר לְמִפְּלִיגִים בָּהֶם, וּלְפִיכָךְ מִתֵּר לְהַפְלִיג בָּהֶם אֶפְלוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וְהוּא שְׁלֹא יְהֵא יָדוּעַ לָנוּ שְׂאִין בְּעִמְקָם עֲשָׂרָה טָפְחִים. אֲבָל בְּמָקוֹם שִׁישְׁטָרָה לָנוּ שֶׁמִּקְרָקֵה הַסָּפִינָה לְקָרָקֵה הִנֵּהר פְּחוֹת מִעֲשָׂרָה טָפְחִים, אֲסוּר (לְצֵאת חוּץ לְתַחֲנוּם) מִשּׁוּם אֲסוּר תְּחוּמוֹן.
הגה: וְכֵן בְּסָפִינָה שִׁישְׁטָרָה הַיִּשְׂרָאֵל לְבֹא לְיַד מִלֵּאכָה בַשַּׁבָּת, אֲסוּר לְכַנֵּס בָּהּ שְׁלֹשָׁה יָמִים קִדְּם הַשַּׁבָּת, אֶפְלוּ הֵם נִהְרֹת הַנוֹבְעִים וְהִיא לְמַעֲלָה מִעֲשָׂרָה (ריב"ש סימן קנ"ב מִהַר"ק), אֲבָל אִין אֲסוּר בָּמָה שֶׁהִבְהֵמוֹת מוֹשְׁכּוֹת הַסָּפִינָה בַשַּׁבָּת הִנֵּהר, וְלֹא דְמִי לְהַלִּיכָה בְּקִירוֹן שְׂאֵסוּר.
- ג. הִיכָא דְּמִתֵּר לְהַפְלִיג מִעֶרֶב שַׁבָּת, אִם נִכְנֵס בְּסָפִינָה מִעֶרֶב שַׁבָּת וְקָנָה בָּהּ שְׁבִיתָהּ, אָף עַל פִּי שֶׁמִּפְּלִגָּת בַשַּׁבָּת, מִתֵּר וְהוּא שְׁלֹא יֵצֵא מִהַסָּפִינָה מִעַת שְׁקָנָה שְׁבִיתָהּ. הגה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֶפְלוּ יֵצֵא מִן הַסָּפִינָה, שָׂרִי, דְּמֵאחֵר שְׁקָנָה בָּהּ שְׁבִיתָהּ מִעֶרֶב שַׁבָּת, מִתֵּר אַחֵר כֶּךָ לְכַנֵּס בָּהּ בַשַּׁבָּת וְלְהַפְלִיג. יֵשׁ שֶׁעוֹשִׂין קְדוּשָׁה בְּסָפִינָה, וְאַחֵר כֶּךָ חוֹזְרִים לְבֵיתָם וְלָנִים שֶׁם, וְלִמְחֵר חוֹזְרִין לְסָפִינָה וּמִפְּלִיגִין, וְכֵן נִהְיָ בְּקִצָּת מְקוֹמוֹת וְאִין לְמַחוֹת (ר"ן פ"ק דְּשַׁבָּת וְרִיב"ש סימן י"ז קט"ו קנ"ב) וְעַיִן לְקַמֵּן סִימָן שֶׁל"ט וְת"ד.

שיחיו מהאומנות.

47. או"ח רמח"ד, בב"י כתב, ומכל מקום נראה לי שאין כל הפוסקים מודים לרבינו תם בזה, דאם כן למה להו לאהדורי אטעמי דהיתרא במה שנהגו עכשיו להפליג בים בערב שבת, תיפוק לי משום דכל ההולכים בספינות, אינם מפליגין אלא לסחורה או לראות פני חבריהם, ולא לטייל! וכתב שכן משמע מדברי הרי"ף והרא"ש, עיי"ש באריכות. מקורות - רבינו תם (הו"ד במרדכי). מרדכי (סי' רנח). ראבי"ה ורבינו יואל (ראבי"ה, שבת, סי' קצח). ריב"ש (שו"ת, סי' קא). וראה תשב"ץ (שו"ת ח"א סי' כא).

48. והו"ד בטור וב"י (או"ח רמט), ובשו"ע השמיטו. מקורות - רי"ף (ז ב). רא"ש (סי' לח). רמב"ם (הל' שבת ל, ג).

49. מקורות - רמב"ם (הל' שבת ב, כה; הל' מלכים ו, יא). טור (או"ח רמט).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

ד. היוצאים בשיירא במדבר, והכל יודעים שהם צריכים לחלל שבת כי מפני הסכנה לא יוכלו לעכב במדבר בשבת לבדם, ג' ימים קדם שבת אסורים לצאת, וביום ראשון ובשני ובשלישי מתר לצאת, ואם אחר כך יארע לו סכנה ויצטרך לחלל שבת מפני פקוח נפש, מתר, ואין כאן חלול; והעולה לארץ ישראל, אם נזדמנה לו שיירא אפלו בערב שבת, כיון דדבר מצוה הוא, יכול לפרש; ופוסק עמהם לשבת, ואם אחר שיהיו במדבר לא ירצו לשבת עמו, יכול ללכת עמהם חוץ לתחום, מפני פקוח נפש; ואם נכנס לעיר אחת בשבת, מהלך את כלה; ואפלו הניחוהו מחוץ לעיר ורוצה לנכנס לעיר, מתר, דכיון דלדבר מצוה נפק, יש לו אלפים אמה לכל רוח.
הגה: יש אומרים שכל מקום שאדם הולך לסחורה או לראות פני חברו חשוב הכל דבר מצוה ואינו חשוב דבר הרשות, רק כשהולך לטל; ועל כן נהגו בקצת מקומות להקל בענין הפלגת הספינות והליכת שיירא תוך שלשה ימים, כי חושבים הכל לדבר מצוה; ואין למחות בידן, הואיל ויש להם על מי שיסמכו.

טעינת קורת בית הבד ועגולי גת בערב שבת

הקדמה: סחיטה אסורה משום מפרק, שהוא תולדת דש. שלוש מלאכות יש בדברים הנדוכים להוציא מהם משקה: ריסוק, דיכה, ושחיקה. הריסוק בשבת אסור מן התורה. לאחר שרוסקו הפירות, והופרדו מהם כבר המשקים, ויכולים לזוב מעצמם, עדיין אסורה דיכתם, ונחלקו התנאים אם מן התורה או מדרבנן. והדין לאחר שנידוכו, נובע ממחלוקת זו.⁵⁰

(י"ח א') **משנה:** ושון אלו ואלו (ב"ש מודים) שטוענין קורת בית הבד, ועיגולי הגת (על זיתים וענבים שריסקם מבעוד יום, והמשקה זב והולך מאיליו כל השבת⁵¹).

(י"ט א') (ומברר) מאי שנא כולהו דגזרו בהו בית שמאי, ומאי שנא קורות בית הבד ועיגולי הגת דלא גזרו?

(ומבאר) הנך דאי עביד להו בשבת מיחייב חטאת, גזרו בהו בית שמאי ערב שבת עם חשיכה. קורות בית הבד ועיגולי הגת, דאי עביד להו בשבת לא מיחייב חטאת (שכבר רוסקו, ואיסורם מדרבנן), לא גזרו.

(ומברר) מאן תנא דכל מידי דאתי ממילא (שנעשה מאליו) שפיר דמי?

א"ר יוסי ברבי חנינא: רבי ישמעאל היא. **דתנן (עדות ב')**: השום, והבוסר, והמלילות (שיבולים שלא בשלו כל צרכן), שרסקן⁵² מבעוד יום - (4) רבי ישמעאל אומר: יגמור משתחשך (אפילו בידיים). (2) ורבי עקיבא אומר: לא יגמור.

(ואמרינן) מאן דלא מוקי לה כרבי ישמעאל, משום דאיתמר עלה: אמר רבה בר בר חנה⁵³ אמר רבי יוחנן: במחוסרין דיכה (השלב השני, שנעשה ריסוק בלבד) דכולי עלמא לא פליגי (שאסור). כי פליגי (רבי ישמעאל ורבי עקיבא) במחוסרין שחיקה (השלב השלישי). והני (דמתניתין) נמי כמחוסרין דיכה דמו.

50. הקדמה זו לפי מהלך הר"ן בסוגיא, וכפי שנפסק להלכה, וראה להלן ביתר פירוט.

51. דכי אמרינן (קמ"ה א') דסחיטת זיתים וענבים אב מלאכה היא, הנ"מ בזיתים וענבים שלא ריסקו מבעוד יום, דהוה ליה מפרק היין מקליפתו שהוא תולדה דדש. אבל הני, מכיון שנתן קורה על גבי זיתים ועל גבי ענבים מבעוד יום, הרי הן מרוסקין, ומכאן ואילך בלא קורה נמי משקה נפיק ממילא, אלא דלא נפיק שפיר כי השתא. ומשום הכי שרו בית שמאי, דהא ליכא בה מלאכה גמורה דתיתסר משום שביתת כלים. ר"ן.

52. לפי הר"ן, האי "שריסקן", כולל ריסוק ודיכה. שריסקן בידיים שפיר עד שהם מרוסקים ונידוכים, ואין מחוסרים אלא שחיקה, ובמשנה מדובר שלא עשה בהם מבעוד יום אלא ריסוק, וכדלהלן.

53. כן הוא בדברי הראשונים, ובכת"י. וכ"כ בדקד"ס. ובדפוס וילנא (שלפנינו): רבא בר חנינא.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

(ומסיק) הורה רבי יוסי בר חנינא כרבי ישמעאל.

שיטות הראשונים

שום ובוסר ומלילות שריסקן מבעוד יום: רבי ישמעאל אומר יגמור משתחשך. לפי **תוספות** (פירוש א') יגמור היינו יגמור (=יגמר מאליו) ויאכל⁵⁴. לפי **הר"ה**, **ר"ן**, ו**תוספות** (פירוש ב'), יגמור אפילו בידיים משתחשך (וראה עוד להלן). ולעניין הלכה, רבי יוחנן אמר דבמחוסרין דיכה כולי עלמא לא פליגי דאסור. ואילו רבי יוסי בר חנינא אוקי למתניתין כרבי ישמעאל, ופסק כן, ומשמע אפילו במחוסרין דיכה מותר. וכן פסק **ר"ה**⁵⁵. אמנם **הרי"ף** כתב תרוייהו, הא דרבי יוחנן והא דרבי יוסי בר חנינא⁵⁶. וביאר **הר"ן** דסובר **הרי"ף** דלא פליגי, והלכה כרבי ישמעאל דוקא במחוסרין שחיקה⁵⁷. וכן ביארו **תוספות** (לשני הפירושים) שבמחוסרין דיכה כולי עלמא לא פליגי שאסור. וכן דעת **רמב"ם**. וכן פסק **השו"ע**⁵⁸.
ובין **לר"ה**, בין **לר"ן**, כל הדיון הוא אם מותר לגמור דיכתם בשבת (וכנ"ל). אבל לשתות מה שטען מבעוד יום, מותר אפילו במחוסרין דיכה. ולפי **תוספות** (תירוץ א' דלעיל, שיגמור היינו יגמר מאליו), הא דרבי ישמעאל בבוסר ומלילות, מיירי לעניין לשתות המשקה בשבת. ונמצא לפי זה דבמחוסרין דיכה כולי עלמא לא פליגי שאסור לשתות. וכן פסקו **ספר התרומה**, **סמ"ג וסמ"ק**. ו**השו"ע** פסק **כר"ן**⁵⁹.
וכתב **הרמב"ם**: "השום והבוסר והמלילות שריסקן מבעוד יום: אם מחוסרין דיכה - אסור לו לגמור דיכתן בשבת;

54. ולא דמי למשקין שזבו שאסורים דגזרין שמא יסחוט, דהכא אפילו יסחוט ליכא איסור דאורייתא, משום דאתי ממילא. והשתא מייתי שפיר דקסבר רבי ישמעאל כל דאתי ממילא שפיר דמי אפילו לב"ש, כיון דאי עביד ליה בשבת לא מיחייב. ור"ע דאמר לא יגמור, לא שצריך להסיר הקורה, דסבר כב"ה (המתירים להתחיל מלאכות מבעוד יום), אלא שלא יגמור כדי לאכול משקדש היום, דאסורין אפילו לב"ה כשאר משקין שזבו דאסורין, דהך סחיטה נמי דאורייתא אע"ג דאתי ממילא. תוספות (ד"ה רבי ישמעאל).

55. דלא קי"ל כרבי יוחנן אלא כרבי יוסי בר חנינא וכרבי ישמעאל, ואפילו במחוסרין דיכה יגמור דיכתם.

56. וכבר תמהו עליו הראשונים, **הר"ה** ו**הרשב"א**. וז"ל **הרשב"א**: ובודאי רבי יוסי ברבי חנינא דאוקמה למתניתין כרבי ישמעאל לית ליה דרבי יוחנן, דהא מתניתין לכולי עלמא כמחוסרין דיכה הן! אלא ודאי לית ליה דרבי יוחנן, וקיימא לן כרבי יוסי ברבי חנינא דעביד עובדא כרבי ישמעאל, ומעשה רב. והתימה מן הרב אלפסי ז"ל שהביא הא דרבי יוסי ברבי חנינא והא דרבי יוחנן! ועוד יש תימה בדבריו, שהוא ז"ל בעצמו פסק בפרק חבית (לקמן קמ"ה ב') כרבי אלעזר ורבי שמעון שאמרו בזיתים וענבים שריסקן מערב שבת ויצאו מעצמן שהוא מותר, ואף על פי שהן כמחוסרין דיכה כדאיתא הכא! וזו מן התשובות שהשיב עליו הראב"ד ז"ל.

57. ומתניתין מיירי בשלא עשה בהם מבעוד יום אלא ריסוק, שהקורה והעגולים מבעוד יום אינם אלא מרסקים, אבל הכא מיירי שריסקם בידיים שפיר עד שהם מרוסקים ונדוכים ואינם מחוסרים אלא שחיקה, וקתני רבי ישמעאל אומר יגמור משתחשך כלומר יגמור אפילו בידיים, ומינה ילפינן דלרבי ישמעאל במחוסרים דיכה נמי אי סחיט להו לא מחייב חטאת (דאם איתא דמחייב בהו חטאת לא הוה ליה לרבי ישמעאל למשרי כשאין מחוסרים אלא שחיקה והוה ליה למגזר אטו מחוסרין דיכה; ומדלא גזר שמע מינה דבמחוסרים דיכה נמי דומיא דמתניתין אי סחיט להו בידיים ליכא חיוב חטאת).

58. או"ח שכא"ט.

59. או"ח רנבה, (ע"פ ביאור הגר"א). וכתב ביה"ל (ד"ה מותר): הנה מדסתם המחבר, משמע דסבירא ליה כשיטת הפוסקים דאפילו בשלא נדרכו הענבים מקודם, וכן בוסר ומלילות שריסקן אפילו הם מחוסרין עדיין דיכה, מותר היוצא מהן (ומה דלקמן, סי' שכא"ט, מחמיר במחוסר דיכה, שם הוא משום שעושה הפעולה בידיים בשבת, על כן אסור; משא"כ לענין המשקין היוצא מהן. וכ"כ המאמר"ר והגר"א בביאור דעת המחבר). אבל באלוה רבא כתב דלהלכה יש לתפוס כאידך פוסקים (סה"ת, סמ"ג, וסמ"ק וטור), דאינו מותר המשקה היוצא כי אם בשנידוכו קודם השבת. וכן משמע בבאור **הגר"א שמצדד כן**. עיי"ש. מקורות - **רמב"ם הל' שבת** (כא"ג), וכן ביאר בתשובה (סי' שה, הוצ' בלאו).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

ואם מחסרין שחיקה ביד - מתר לו לגמור שחיקתו בשבת. לפיכך מתר לגמור שחיקת הריפות בעץ הפרור בתוך הקדירה בשבת אחר שמורידין אותה מעל האש.⁶⁰ וכן פסק השו"ע⁶⁰ (שכא, יט).

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שכא)

יט. שום ובסר ומלילות שרסקן מערב שבת, אם מחסרים דיקה, אסור לגמור דיקתו בשבת; ואם אין מחסרים אלא שחיקה, מתר לגמור בשבת. לפיכך מתר לגמור שחיקת הריפות בעץ פרור בקדירה בשבת, אחר שמורידין אותה מעל האש...

(או"ח, הלכות שבת, סימן רנב)

ה. ... וטוענין בקורת בית הבד והגת מבעוד יום על זיתים וענבים, והשמן והזין היוצא מהם מתר; וכן בסר ומלילות שרסקן מבעוד יום מתרים המסקים היוצאים מהם...

שמן של בדדין וכרכי דזוזי ומוקצה ביום טוב

(י"ט ב') שמן של בדדין, ומחצלות של בדדין (שמכסים בהם את הזיתים) - (1) רב אסר (לטלטלו משום מוקצה). (2) ושמואל שרי.

הני כרכי דזוזי (זוגות של מחצלות לכיסוי סחורה שבספינה) - (1) רב אסר. (2) ושמואל שרי.

עז (העומדת) לחלבה, ורחל (העומדת) לגיזתה, ותרנגולת לביצתה, ותורי דרידיא (העומדים לחרישה), ותמרי דעיסקא (המיועדים לסחורה) - (1) רב אסר (לטלטלם). (2) ושמואל אמר: מותר⁶¹.

וקמיפלגי בפלוגתא דרבי יהודה ורבי שמעון (לרבי יהודה אית ליה מוקצה, ואסור לשוחטם ביום טוב אא"כ הזמינם מבעוד יום, ורב כוותיה. ולר"ש שרו, ושמואל כוותיה).

שיטות הראשונים

שמן של בדדים: ביארו רבינו חננאל, רי"ף, רמב"ם, רא"ש, דאדלעיל קאי, שאם טען בית הבד מבעוד יום והשמן זב והולך כל השבת, רב אסרו משום מוקצה, דהוי נולד גמור, כי בבין השמשות לא היה ראוי לאכילה⁶².

60. או"ח שכא, יט. מקורות - רמב"ם (הל' שבת כא, ג).

61. אף שכל הנ"ל מיוחדים לאיסור, אבל היות שביום טוב מותר לאוכלם (שהרי שחיטה מותרת ביום טוב לצורך אוכל נפש), משום כך אינם מוקצה.

62. וביארו תוספות שאינו דומה לקדירה חייתא שמותרת, אע"פ שבין השמשות לא היתה ראויה לאכילה. ששם, כיוון שהבשר בעולם, מועיל, שעל מנת כן מניחה. וכן מעיינות הנובעים כבר הם בעולם. וכן אינו דומה לזיתים וענבים שריסקן מבעוד יום, והשום והבוסר שריסקן מבערב, ששם ראויים מבערב לאכילה. אבל כאן שלא ראויים בין השמשות לאכילה והמשקה אינו בעולם, הרי נולד גמור, ואסור לדעת רב. ורש"י פירש שמדובר בשמן המשתיר בפינות הבד תחת הקורה, וניתן לעובדי בית-הבד בשכרם. ואסור לרב משום מוקצה. והקשו עליו תוספות דמה לו להזכיר כאן דין מוקצה. ועוד, דלמה יהיה השמן מוקצה.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

והלכתא כשמואל, דקאי כרבי שמעון דלית ליה מוקצה.⁶³

עז לחלבה ורחל לגיזתה: דין זה נאמר לעניין יום טוב (שכן בשבת אסור לשחוט). ונחלקו רב ושמואל אם אסור משום מוקצה. דעת רי"ף, רמב"ם ועוד, שביום טוב אסור מוקצה, וחמור משבת. ודעת גאונים, רבינו חננאל, רבינו תם ועוד, שהלכה גם ביום טוב כרבי שמעון. והשו"ע⁶⁴ פסק כרי"ף ורמב"ם. והרמ"א בשם ויש מתירין כתב כרבינו תם.

63. מקורות - תוספות (ד"ה שמן). רי"ף (ח א). רא"ש (סי' לט). רמב"ם (הל' שבת כו, יד).

64. או"ח תצה, ד. מקורות - שאילתות (פרשת שלח לך, שאילתא קכח). רי"ף (ביצה, כב א דפיו). בה"ג (ריש סי' טז, הל' יום טוב). רבינו חננאל (סוף ביצה, מ' ב'; והו"ד ברא"ש). רבינו תם ורי" (הו"ד ברא"ש). רא"ש (ביצה, פרק משילין, סי' יד). רמב"ם (הל' שביתת יו"א, יז-יח). וראה בהרחבה, פירוט הראשונים והראיות השונות, ב"נתיבי הלכה" על מסכת ביצה, סוף המסכת (מ' ב').